

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAJERA U OSIJEKU
UČITELJSKI FAKULTET

Jelena Brkić

**ULOGA ODGOJITELJA U PROVOĐENJU ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U
DJEČJEM VRTIĆU**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAJERA U OSIJEKU
UČITELJSKI FAKULTET
Diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**ULOGA ODGOJITELJA U PROVOĐENJU ISTRAŽIVAČKIH AKTIVNOSTI U
DJEČJEM VRTIĆU**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Istraživanje u prirodi

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Edita Borić

Student: Jelena Brkić

Matični broj: 236

Osijek
Srpanj, 2014.

Zahvaljujem mentorici izv.prof.dr.sc. Editi Borić i njezinoj asistentici Maji Runje na suradnji, konstruktivnim savjetima i ugodnoj atmosferi tijekom nastanka ovog diplomskog rada. Veliko hvala odgojiteljicama dječjih vrtića Zvončić Našice – Grad Našice i Pinokio Donji Miholjac koje su mi pomogle u prikupljanju podataka za potrebe istraživanja.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je Uloga odgojitelja u provođenju istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću. Odgojitelj ima značajnu ulogu u radu s djecom, jer istodobno treba biti evaluator, organizator, poticatelj i suradnik djece.

Cilj istraživanja diplomskog rada je ispitati koja je uloga odgojitelja u planiranju, organiziranju i provođenju istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću. Postavljena je pretpostavka da odgojitelji u velikoj mjeri sudjeluju u svakom segmentu provođenja istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću.

Za potrebe istraživanja korišten je anketni upitnik koji se sastoji od tvrdnji Likertova tipa i proveden je na uzorku od 30 odgojitelja. Istraživačke aktivnosti zastupljene su u dječjem vrtiću već od najranije dobi, ali u vrlo malom postotku od 10%. To se mijenja kako rastu djetetove mogućnosti i samim tim postaju sve zastupljenije, a posebno u starijoj dobnoj skupini.

Istraživanje je pokazalo da veliki broj odgajatelja, u svom radu, provodi različite teme i aktivnosti koje djeca istražuju. Odabir tih tema najčešće je u dogovoru s djecom. U pripremi za istraživačke aktivnosti odgojitelji koriste različite izvore informacija, dok bi suradnja sa stručnjacima iz škole trebala biti znatno veća. Centar za istraživanje uglavnom je formiran povremeno i situacijski. U njemu se nalazi bogatstvo materijala podjednako nabavljeno uz pomoć roditelja, osobnim angažmanom i iz već postojećeg fonda vrtića. U pripremi materijala za istraživačke aktivnosti podjednako sudjeluju i djeca i odgojitelji, dok je u provođenju aktivnosti situacija drukčija. Djeca rijetko samostalno provode aktivnosti jer je asistencija odgojitelja dominantna. Rezultate istraživanja odgojitelji najčešće koriste za nadogradnju daljnjeg rada i samorefleksiju, dok pisanje članaka o tijeku i rezultatima dječjih akcija u velikom postotku odgojitelji ne objavljuju izvan svoje ustanove.

Postoji niz okolnosti koje utječu na organizaciju i provođenje istraživačkih aktivnosti, a neke i otežavaju sam rad. Često su to veliki broj djece u skupini, inkluzija djece s teškoćama u razvoju, mješovitost skupine ili slaba materijalna opremljenost skupine ili vrtića.

Uspješnost i učestalost provođenja svih aktivnosti u dječjem vrtiću, pa tako i istraživačkih, ovisi o kreativnosti i sposobnosti odgojitelja da iskoristi raspoložive resurse u svoju i dječju korist.

Ključne riječi: uloga odgojitelja, istraživačke aktivnosti, dijete, materijali, refleksija

SUMMARY

The topic of this thesis is the educators' role in conducting research activities in kindergarten. Educator plays a significant role in work with children, because at the same time he needs to be an evaluator, organizer, instigator and children's collaborator.

The aim of the thesis research is to examine the role of educators in planning, organizing and carrying out research activities in kindergarten. The assumption is set that teachers are largely involved in every aspect of conducting research activities in kindergarten.

For the research purpose a questionnaire, consisting of Likert-type statements, is used and carried out on a sample of 30 educators. Research activities are represented in kindergarten from an early age, but at very small percentage of 10%. It changes as the child's capabilities grow and therefore are becoming more prevalent, especially in the older age group.

Research has shown that a large number of educators, in their work, carry out a variety of topics and activities that children explore. The selection of these topics is usually in consultation with the kids. In preparation for the research activities educators use a variety of information sources, while cooperation with experts from the school should be much higher. Research Centre is mainly formed from time to time and depending on situation. It is the wealth of material both acquired with the help of parents, personal commitment and the existing kindergarten fund. Children and teachers participate evenly in preparations for research activities, while in the implementation of activities situation is different. Children rarely carry out activities by themselves because the assistance of educators is dominant. Educators usually use research results to upgrade further work and self-reflection, while educators, in a large percentage, do not publish articles about the progress and results of the children's actions outside of their institutions.

There are a number of circumstances which affect the organization and conduction of research activities, and some of them complicate the work itself. Often, these are large numbers of children in the group, the inclusion of children with developmental difficulties, mixed groups or weak material equipment of group or kindergarten.

The success and frequency of all activity conduction in kindergarten, including research, depends on the creativity and ability of educators to use available resources in its favour and children's benefit.

Keywords: educators' role, research activities, child, materials, reflection

SADRŽAJ:

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD	2
2. ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	3
2.1. Voda.....	3
2.2. Zvuk.....	4
2.3. Zrak	4
2.4. Svjetlost	5
2.5. Boje	5
2.6. Težina	5
2.7. Miris i okus	6
2.8. Priroda.....	6
2.9. Magneti.....	6
2.10. Elektricitet i struja	7
2.11. Kosine	7
3. ULOGA ODGOJITELJA U DJEČJEM ISTRAŽIVANJU	8
3.1. Priprema okruženja i materijala	9
3.2. Partnerstvo.....	11
3.2.1. Verbalna nadmetanja	11
3.2.2. Pogađanje	11
3.2.3. Pomoć djeci	12
3.2.4. Pitanja	12
3.3. Dokumentiranje i praćenje.....	13
4. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	15
4.1. Cilj istraživanja	15
4.2. Hipoteza istraživanja	15
4.3. Instrument.....	15

4.4. Uzorak	15
4.5. Rezultati	16
4.5.1. Teme istraživačkih aktivnosti	16
4.5.2. Priprema istraživačkih aktivnosti.....	18
4.5.3. Provođenje istraživačkih aktivnosti	21
4.5.4. Rezultati provedenih istraživačkih aktivnosti	26
4.5.5. Otežavajuće okolnosti	27
4.6. Rasprava	28
5. ZAKLJUČAK.....	31

1. UVOD

U ovom diplomskom radu prikazana je važnost istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću i uloga odgojitelja tijekom pripremanja, provođenja i dokumentiranja provedenog.

U teorijskom dijelu govori se o specifičnostima određenih tema koje se mogu istražiti. Aktivnosti koje će se provoditi uvelike ovise o dječjim interesima i kreativnosti odgojitelja. Sudjelovanje djeteta, od same pripreme aktivnosti pa do njezine realizacije, ovisi o odgojitelju i njegovom partnerskom pristupu, kako prema djeci, tako i prema njihovim roditeljima koji svojom suradnjom doprinose praksi. Jedna od važnih uloga odgojitelja je i dokumentiranje dječjih akcija te refleksija na provedene istraživačke aktivnosti. Načini na koje to odgojitelji provode su različiti i ovise o vrsti aktivnosti. Video dokumentiranje je još uvijek dosta slabo zastupljeno, a ono zorno pruža uvid u dječje interakcije (dijete-dijete, dijete-odgojitelj), međusobnu suradnju, te načine rješavanja problema s kojima se susreću i djeca i odgojitelji.

Cilj istraživanja je ispitati koja je uloga odgojitelja u planiranju, organiziranju i provođenju istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću.

Istraživanjem je ispitana zastupljenost istraživačkih aktivnosti prema različitim temama, na koji način se odgojitelji pripremaju za provođenje istraživačkih aktivnosti, tko sve sudjeluje u pripremi i provedbi aktivnosti te na koji ih način odgojitelji dokumentiraju.

Rezultati istraživanja potvrdili su neke jake strane odgojitelja, ali i pokazali koje još treba ojačati ili unaprijediti. Cjeloživotnim obrazovanjem, vrijednim radom i korištenjem suvremenih metoda odgojitelj ide u korak s vremenom, unaprijeđuje svoju praksu te omogućuje djetetu izgradnju neophodnih vrijednosti da postane ravnopravni član demokratskog društva.

2. ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

Mala djeca od najranije dobi istražuju, otkrivaju, eksperimentiraju, a kroz različita istraživanja uče bez obzira na dob. Okruženje u kojem žive bogato je različitim poticajima što privlači dječju pozornost i motivira ih na akciju. (Došen Dobud, 1995).

„Dijete počinje s istraživanjem od prvih dana svog postojanja. Angažiranjem dječjih osjetila: opipa, okusa, sluha, vida, njuha... počinju se prikupljati podaci o svijetu u kojem se našlo. Kako dijete raste, rastu i njegove istraživačke intencije." (Došen Dobud, 1995:37).

Istraživačke aktivnosti u dječjem vrtiću možemo podijeliti u nekoliko cjelina prema elementima istraživanja kao što su: voda, zvuk, zrak, svjetlost, težina, miris i okus, boje, priroda, magneti, elektricitet, strujni krug, kosine. Aktivnosti se mogu provoditi zasebno, ali i kao cjelina jer se često isprepliću i nadopunjuju.

Prema Hansen i sur. (1999) odgojitelji trebaju zasnivati planiranje tema na:

- Individualnom promatranju djece
- Postavljanju ciljava za pojedino dijete
- Uzimanjem u obzir specifičnosti pojedine skupine djece (njihovih interesa, mogućnosti, potreba, osobina, životnih okolnosti)
- Odgojiteljevom općem znanju o djeci i njihovom razvoju (odgojitelji znaju da trogodišnja djeca obično traže jednostavnije, konkretnije, senzornije aktivnosti za razliku od šestogodišnje djece)

2.1. Voda

Voda je nezaobilazni prirodni element i dio svake okoline, pa tako i djetetove. Ona sadržava mnogo različitih svojstava koja su djeci zanimljiva i koja mogu istraživati ako im se ponude zanimljivi materijali za različite oblike istraživanja (Slunjski, 2006). Neka od obilježja vode koja se mogu istraživati su: plovnost, agregatna stanja, voda kao otapalo te snaga vode. Prilikom istraživanja treba voditi brigu o tome da voda ne smije biti hladana, jer se djeca relativno dugo igraju vodom, a to ne isključuje mogućnost nekog kratkotrajnog eksperimentalnog dodira s hladnom vodom, ledom i sl. (Došen Dobud, 1995).

„Vrijednost igre s vodom ogleda se ponajprije u tome što voda smiruje i uravnotežuje dijete, te utječe na razvoj njegovih psihofizičkih potencijala. Voda djecu smiruje, opušta, pomaže u praznjenju negativnih čuvstva i dodatno se koristi tijekom terapije igrom. Povoljno djeluje na neurotičnu i hiperaktivnu djecu, kao i na agresivnu i povučenu djecu. Igra vodom smatra se prikladnom terapijom i za djecu koja se teško usredotočuju na neke djelatnosti." (Došen Dobud, 1995:92).

2.2. Zvuk

Istraživačke aktivnosti zvuka mogu biti vezane uz prirodne, ali i uz razne industrijsko-otpadne dijelove i materijale. Došen Dobud (1995) navodi: „Najjednostavnije uvođenje u svijet zvukova bilo bi: početi od zapažanja i razlikovanja onoga što dijete u okolini nalazi i čuje u različitim zvučnim modalitetima (jačina, boja, tempo...) da bi se time poboljšala zvučna osjetljivost i uveo ih u svijet oplemenjenih zvukova, veliki i raznovrsni korpus glazbe, u koju se uvode već i predškolci. Doprinos dječjem uvođenju u svijet zvukova, pa i glazbe, čine i istraživanja zvukom i stvaranje zvukova" (1995:52).

U dječjem vrtiću za istraživanje zvuka najčešće se koriste: različite kutije (kartonske, plastične, limene), staklenke, štapići, tekućine, čavlići, plodine, gumene trake, čepovi (metalni i plastični). Koliko će odgojitelji unositi svoju inovativnost i kreativnost u osmišljavanje aktivnosti vezane za istraživanje zvuka, ovisit će i dječji interes te krajnji rezultat onoga što djeca istraživanjem dobivaju.

2.3. Zrak

Istraživačke aktivnosti zraka uglavno odgojitelji vežu uz vjetar kako bi djeci lakše dočarali njegovu snagu, temperaturu, čistoću odnosno zagađenost. Po svojoj prirodi je zahtjevnija tema od drugih, ali ako odgojitelj uporišbi svoju maštovitost moći će pronaći još niz načina na koje djeca mogu istražiti zrak kao element bez kojeg nije moguć život na našem planetu.

2.4. Svjetlost

„Svjetlost i sjene kao svakodnevne životne pojave dio su dječjeg okruženja." (Došen Dobud, 1995:59) Ove istraživačke aktivnosti često su povezane s umjetničkom granom dramskog i scenskog stvaralaštva. Kazalište sjena, izrade lutaka, stvaranje ugođaja i oplemenjivanje scenografije te igre svjetlima i stvaranje duge samo su neke od aktivnosti za koje nam je svjetlo neizostavni element.

2.5. Boje

Za istraživanje, eksperimentiranje i izražavanje bojama djeci se najčešće nude olovke, flomasteri, bojice, voštane boje, krede u bojama, vodene boje, tuševi, tempere. Došen Dobud (1995) ističe problematiku predškolskih ustanova gdje se djeci često nude konvencionalna sredstva za nanošenje. Kao primjer tih sredstava navodi upotrebu vodenih boja (kistovi, posudice s vodom, zbirke boja, odgovarajući papir). Tim konvencionalnim sredstvima kod djece se narušava zadovoljstvo raznovrsnih iskušavanja, svestranijeg upoznavanja osobina raznih strukturiranih tvari (kao što su: preparirani ili obični papir, tekstil, koža, skaj, drvo, plastika, metal, staklo, tijesto, glina, prirodnine...) u dodiru s bojom (Došen Dobud, 1995). To se može opravdati time da se djeca žele poštediti nepotrebnih lutanja, obilaznih putova, pa ih se izravno uvodi u tehnike korištenja boja. Međutim, djeci je potrebna raznovrsnost istraživanja, u raznovrsnim kontekstima, s brojnim kombiniranjima i pronalaženjima u duhu otkrivanja različitosti, nekonvencionalnosti, spontanosti i originalnosti – svega onoga što je podloga za rađanje raznovrsnih inicijativa (Došen Dobud, 1995).

2.6. Težina

Za istraživanje težine djeci se mogu ponuditi različiti materijali koje će moći uspoređivati najčešće pomoću vaganja. Treba im omogućiti dovoljno vremena kako bi zadovoljila znatiželju i dobro upoznala materijale (Slunjski, 2006). Osim uspoređivanja težine, ove aktivnosti nude niz različitih mogućnosti poput: razvrstavanja, igra uloga, izrađivanja didaktičkih igara i sl.

2.7. Miris i okus

Istraživanja mirisa i okusa doprinose izoštravanju dječjih osjetila (Slunjski, 2006). To su svakodnevne aktivnosti kod kojih odgojitelji trebaju posebno voditi brigu o higijenskim uvjetima i sigurnosti djece.

2.8. Priroda

„Teško je govoriti o prirodninama i prirodi izvan konteksta ukupne okoline s društvenim elementima. Ipak je moguće razmatrati uključivanje prirodnina i prirode u dječje istraživačke interakcije, u razmjene s prirodom. Prirodine su česti predmeti manipulativnih i praktičnih istraživanja. Nalaze se uz ostale (npr. otpadne) predmete u istraživanjima vodom, pijeskom, glinom, tijestom, zatim u istraživanju zvuka, boja i bojenja ili jednostavno kao element oblikovanja, zajedno s drugim materijalima. Naći će svakako svoje mjesto i u igrama uloga" (Došen Dobud, 1995:71).

O širini mogućnosti istraživanja prirode i prirodnina svjedoče snažni raznovrsni osjetilni podaci koji se stječu senzorno-motoričkim mehanizmima prilikom čega odgojitelji trebaju voditi računa o tome kada će se, iz razloga sigurnosti, trebati ograničiti na vizualne ili akustične podatke, odnosno samo vizualne bez taktilno-motoričkih. Djetetu treba ponuditi onoliko kolika je njegova moć percipiranja te onoliko koliko može podnijeti njegova osobnost (Došen Dobud, 1995).

2.9. Magneti

„Magnet ima svojstva koja ga čine vrlo pogodnim za dječja istraživanja, a nakon otkrivanja nekih mogućnosti dovodenja predmeta u odnos s magnetom djeca i sama idu u izazivanje pronađenih učinaka ili u simbolične prezentacije" (Došen Dobud, 1995:127).

Kao i u ostalim istraživačkim akcijama, Došen Dobud (1995) ističe preferiranje dječjeg spontanog djelovanja kao primarnog, ali i raznovrsnih poticaja. Kao primjer poticaja navodi ukazivanje na probleme i pokušaje njihova rješavanja pridržavajući se stajališta – čuvanja i poštovanja dječje slobode.

„Vodeći računa o zaštiti djece od oštih ili teških i inače opasnih predmeta (npr. korodiranih) istraživanja magnetima su moguća od treće godine nadalje. Problem je – dobivanje dovoljne količine magneta raznih oblika i dimenzija. To je i razlog što je istraživanje magnetima, tamo gdje je organizirano, praktički privilegija djece u petoj i šestoj godini" (Došen Dobud, 1995:128).

2.10. Elektricitet i struja

Kako bi djeca razumjela elektroničke uređaje i na koji način rade, dobro je već u predškolskoj ustanovi početi s jednostavnim aktivnostima na tu temu. Često nas djeca pitaju dok se spuštaju niz pvc tobogan: „Što me to pecka? Što se to čuje? Nešto pucketa?" To su pitanja i odlični poticaji za razgovor o elektricitetu i njegovom nastajanju. Na ovu temu često se veže i tema strujnog kruga. On se djeci može prikazati na vrlo jednostavan i siguran način pomoću industrijski izrađenih modela koji se mogu rastavljati i sastavljati. Na ovaj način djeca već u predškolskoj dobi mogu ovladati naizgled složenim shemama, a spretne male ruke mogu otkrivati, stvarati i primjenjivati naučeno, osobito u školi kada će nadograditi svoje spoznaje.

2.11. Kosine

Istraživanje kosina povezana je s težinom predmeta koji se spuštaju niz kosinu i različitom vrstom podloge. Djeci treba omogućiti slobodu i dovoljno vremena da do zaključaka dolaze samostalno istražujući različite materijale u međuodnosima (Slunjski, 2006).

3. ULOGA ODGOJITELJA U DJEČJEM ISTRAŽIVANJU

„Značaj i mogućnosti predškolskog razdoblja za djetetov razvoj traži od svih čimbenika, a među prvima od odgojitelja, formiranje odgovarajućeg okruženja koje će maksimalno poticati djetetove aktualne sposobnosti" (Šagud, 1997:24). Uloga odgojitelja stalno se mijenja kako se mijenjaju uvjeti, djeca i roditelji. Odgajatelj je taj koji kontinuirano istražuje i uči o načinima i strategijama dječjeg učenja, autor je pedagoških puteva i procesa u kojima prevladava podijeljenost između teorije i prakse, kulture i praktičnog područja rada (Previšić, 2007).

Kad dijete ima osobnu potrebu za nekim znanjem, ono aktivno i angažirano sudjeluje u procesu spoznavanja, a uloga odgojitelja je da sazna što dijete zanima te koja znanja dijete već ima, kako bi mogao podržati stjecanje novih spoznaja (Mlinarević, 2009).

Hasen i sur. (1999; prema Maleš i Stričević, 2005) ističu da je jedna od bitnih uloga odgojitelja da budu u koraku s vremenom, a to podrazumijeva vođenje načelima demokratskog odgoja:

- Djetetu treba omogućiti priliku za preuzimanje inicijative, tj. pravo izbora koje u djetetu izaziva osjećaj zadovoljstva
- Da bi dijete uvidjelo svoju uspješnost i steklo povjerenje u svoje sposobnosti mora mu se pružiti okruženje u kojem će aktivno sudjelovati u postavljanju pravila i njihovom poštivanju, u rješavanju problema i sl.
- Odgojitelj zajedno s djetetom treba osmišljavati aktivnosti, pružiti mu mogućnost iznošenja svoga mišljenja
- Grupe u vrtiću trebaju se temeljiti na suradnji, međusobnom poštivanju i ne ugrožavanju prava drugih
- Djeca već u vrtiću trebaju naučiti međusobne različitosti i sličnosti (Maleš i Stričević, 2005).

Katz (1993; prema Slunjski, 2001) navodi „centralna je uloga odgojitelja pomoći djeci u pronalaženju tema koje ih zanimaju i pripremanju okruženja u kojem će djeca istraživati probleme vrijedne njihove pozornosti i dubljeg razumijevanja. Da bi mogao ostvariti ovu ulogu odgojitelj mora istodobno biti evaluator, organizator, poticatelj i suradnik djece" (2001:52). Jedan važan zadatak odgojitelja u odgojno-obrazovnom radu je da kreira i stalno oplemenjuje uvjete za zadovoljno življenje i učenje djece u vrtiću na način koji za djecu ima smisla (Slunjski, 2001).

Kao kreativni praktičari, odgojitelji se nalaze pred izazovom da u praksi koriste najbolje tehnike, a imperativ je da uvijek budu otvoreni i uče umijeće fleksibilnosti (Brack, 2009). Jedna od neizostavnih uloga odgojitelja je uključivanje u interakciju s djecom kada uspostavljaju partnerski odnos koji uključuje učenje:

- kako dijete vidjeti na pravi način,
- uočavati pojedinosti,
- diviti se originalnim ostvarenjima,
- radovati se i oduševljavati zajedno s djecom,
- iskazivati osjećaje kad je to situacijski prihvatljivo (Došen Dobud, 1995).

„Tamo gdje se zadovoljavaju dječje potrebe za novim iskustvima i gdje se dijete ohrabruje u istraživačkim aktivnostima, velika je vjerojatnost da će dijete do maksimuma razviti svoje mogućnosti" (Mlinarević, 2004:118).

3.1. Priprema okruženja i materijala

„Poticajno okruženje za učenje djeteta treba biti dinamično, treba polaziti od djeteta i njegovih interesa, i treba neprestano stimulirati potencijale djeteta, omogućiti interakciju djece s materijalima, tj. objektima, ali i interakcije s drugom djecom i odraslima" (Slunjski, 2001:55). Odgojitelj treba osmišljavati okruženje za aktivnosti u kojima će djeca samostalno ili na osnovi indirektnog poticanja (od odgojitelja), a ne putem verbalnog poučavanja, istražiti i otkrivati zakonitosti materijalne i socijalne sredine.

Odgojitelji stvaraju djetetu uvjete za isprobavanje svojih snaga i moći uz određena pravila jer se na taj način uče odgovornosti. Djeca su kompetentnija nego što mi mislimo pa je potrebno stalno omogućavati djeci stvarne, životne prilike da donose odluke i prihvaćaju odgovornost živeći svoja prava (Brajša, 2001).

Bogata ponuda materijala djeci omogućuje prirodni put dobivanja informacija, konstruiranja znanja i rješavanja problema. Materijal bi trebao biti takav da dijete s njim može neprestano manipulirati i istraživati svojstva, eksperimentirati i transformirati ih. Isto tako, materijal treba djecu poticati na postavljanje, provjeravanje i revidiranje vlastitih pretpostavki i osobnih zamisli (Slunjski, 2001). Predmeti dječjih akcija istraživanja i izražavanja koje pronalazimo u domeni djelovanja dječjih vrtića su: razni građevni i konstrukcijski elementi, raznovrsne prirodne i prirodni sadržaji iz djeci dostupne okoline, odloženi i otpadni predmeti najrazličitijih osobina i namjena, audiovizualna sredstva, voda, pijesak, razne vrste zemlje i tla, glina, plastelin, rastresni materijali (brašno, šećer, sol i sl.), dostupni radni instrumenti i predmeti (vage, kliješta, pilice, povećala i sl.), magneti, sredstva i materijali za istraživanje i stvaranje zvuka, boja, za stvaranje efekta svjetlosti i elektriciteta, mehanizmi i dijelovi dotrajalih kućanskih aparata i sprava (Došen Dobud, 1995). „Sve navedeno podliježe jednom temeljnom zahtjevu: zaštititi djecu od mogućih ozljeda (ne smije, npr., biti rđe na predmetima dječjeg djelovanja) i voditi računa o elementarnoj zaštiti prostora dječjeg djelovanja" (Došen Dobud, 1995:37).

„Istraživanja, otkrivanja i oblikovanja imaju svoj razvojni slijed od jednostavnijih ka složenijim ostvarenjima, što će se pratiti i mogućim dodavanjem jednakih ili raznovrsnijih materijala. Posebno je vrijedno ako u tom poslu sudjeluju djeca svojim prijedlozima, ali i donošenjem željenih predmeta, a suradnja roditelja je više nego poželjna" (Došen Dobud, 1995:39).

Uloga odgojitelja je struktuirati okruženje koje promovira samoregulaciju, neovisnost, uvažavanje svih postignuća, postavljanje pitanja, istraživanje, razgovor, rješavanje problema, refleksiju i samoevaluaciju djece i odgojitelja. Kada je prostorno okruženje uistinu kvalitetno, može ga se s pravom zvati trećim odgojiteljem (Slunjski, 2001).

3.2. Partnerstvo

„Partnerstvo odgojitelja ima posebnu vrijednost kada su u pitanju inertna djeca" (Došen Dobud, 1995:26). Odgojitelj kao tihi partner i njegova nenametljiva usporedna igra postupno otvara dijete ka partnerskoj akciji i prihvatanju odgojitelja kao svog suigrača. Nasuprot tome, postoje slučajevi kada je intenzitet partnerstva između odgojitelja i djece takav da se u datim okolnostima briše dječje priznavanje odgojitelja kao jačega, kompetentnijega i nadmoćnijega (Došen Dobud, 1995). Partnerstvo se odnosi i na osnaživanje suradničkih odnosa s roditeljima, to podrazumijeva priznavanje iskustva roditelja i njihova znanja o sebi i vlastitoj djeci. U partnerskim odnosima odgojitelj odbacuje izigravanja "eksperta za odgoj" te uvažava relevantno znanje roditelja. Takav neautoritaran pristup omogućuje iskren dijalog između roditelja i odgojitelja, međusobno učenje te nužnu suradnju za dobrobit djeteta (Pećnik i Starc, 2010).

3.2.1. Verbalna nadmetanja

Verbalna nadmetanja kao što je oponiranje, nekada djeluje razvojno stimulativno, a jača i dječje samopouzdanje. U ovom slučaju između odgojitelja i djeteta nalaze se dva usporedna pravca mišljenja koja isključuju zajedničko sjecište. Jedan pravac je temeljen na dječjem uopćavanju izvedenom iz iskustva (npr. sve su torte slatke), a drugi pravac odnosi se na odgojiteljičinu namjeru da dijete uzročno-posljedično poveže činjenice (npr. dodavanjem soli namirnice postaju slane). Nekada se u dječjem pariranju odgojitelju nađu elementi za pronalaženje novih dječjih dokaza i podataka pa tako oponirajući djeca pronalaze svoja nova rješenja (Došen Dobud, 1995).

3.2.2. Pogađanje

Odgojitelj pogađanjem može inspirirati i poticati djecu te unositi različite osobine onoga što se pogađa (npr. Je li to meko ili tvrdo, Jedu li to ljudi i dr.), a pretpostavljena vrijednost nalazi se u tome što podsjeća na nešto poznato, nudi logično supstituirane i povezane karike kojima treba naći mjesto u nekom pojmu ili njihovu nizu. Pogađanje pridonosi osjećaju autonomije i kompetentnosti djece, te stimulira dječju inovativnost i originalnost. Pogađanje može voditi k naraciji, odnosno stvaranju pričica gdje naizmjenično dodavanje jednostavnog govornog označavanja između odgojitelja i djece postaje poticajna hrana dječjoj mašti, prilikom čega nastaju maštovite verbalne tvorevine (Došen Dobud, 1995).

3.2.3. Pomoć djeci

Svaki poticaj predstavlja svojevrsnu pomoć djeci, a može biti i u pružanju modela (primjera) djelovanja, no neće biti učinkovita ako dijete u tome ne sudjeluje (Došen Dobud, 1995). „Pogrešno je, pa čak i odgojno štetno, ako djetetu jednostavno odrežemo ili pružimo željeni dio; ono zapravo traži pomoć u ovladavanju radnjom" (Došen Dobud, 1995:29).

Pomoć djeci u obliku poduke je opravdana onda kada dijete inzistira na njoj, jer sve ono što dijete može samo učiniti, dječje je pravo da to i učini. Prije nego li mu se pruži pomoć treba djetetu dopustiti da se okuša u aktivnosti i to na različite načine i ako akciju ne može voditi dalje. Prilikom pružanja pomoći djetetu može mu se ostaviti prilika za sudjelovanje u završnoj fazi, kako bi ojačalo osjećaj da je i ono bilo aktivno (Došen Dobud, 1995).

„Nalog može pripadati u repertoar poticaja odgojitelja ili drugih odraslih osoba, ako je dat u pravo vrijeme i na pravi način. To je uvijek nalog vezan uz aktualnu dječju djelatnost. Opravdan u smislu: Potraži! Pokušaj drukčije! Pogledaj ima li nešto drugo! i slično" (Došen Dobud, 1995:30).

3.2.4. Pitanja

„U praksi, odgojitelji češće postavljaju pitanja djeci iako bi, po prirodi stvari, trebalo biti obrnuto: živo, zainteresirano, radoznalo dijete ima izrazitu potrebu da pita. Područje nepoznanica, na koje je usmjeren dječji interes i potreba da se pita upravo je neiscrpivo. Ipak, pitanja često izostaju, zagušena bujicom odgojiteljevih pitanja i neprimjećivanja dječjeg interesa i (ne)izrečenih pitanja. Često problem nije samo u intenciji pitanja, kojima se provjerava dječje poznavanje nečega, nego i u količini i načinu pitanja i očekivanju određenih odgovora. Vrlo se često zaboravlja da su djeci uvijek bliži odgovori akcijom ili gestama, protkani riječima, te da verbalni odgovori nipošto ne bi trebali biti ni očekivani, posebice ako implicitno sadrže proturječno različite odgovore, kao i to da treba uvažavati dječje mogućnosti i stajališta" (Došen Dobud, 1995:32).

Pitanja mogu stvoriti i određenu psihološku ogradu između odgojitelja i djece. Neadekvatno postavljena pitanja ne mogu pridonijeti pravoj atmosferi prisnosti između odgojitelja i djece (Došen Dobud, 1995).

3.3. Dokumentiranje i praćenje

Dokumentiranje aktivnosti može predstavljati moćno oruđe za bolje razumijevanje djece i njihovih ideja, zamisli i akcija. Ono doprinosi uspostavi kvalitetnijih odnosa s djecom i stvaranju „konteksta slušanja“. Dokumentiranje podrazumijeva sustavno prikupljanje dokumentacije koja uključuje:

- pisane anegdotske bilješke,
- dnevnike,
- transkripte razgovora,
- dječje likovne radove,
- grafičke prikaze,
- makete,
- audio i videozapise,
- fotografije (Slunjski, 2012).

„Dokumentacija predstavlja svojevrsni „alat za promatranje“ procesa učenja djece koji odgojiteljima omogućuje bolje razumijevanje, a time i osiguranje kvalitetnije podrške tom procesu“ (Slunjski, 2012:82).

Dokumentacija omogućuje:

- cjeloviti uvid i refleksiju odgojitelja o različitim iskustvima djece, kao podloge osmišljavanja primjerenih intervencija,
- praćenje učenja i postignuća djeteta u svim područjima njegova razvoja,
- sustavno praćenje i bilježenje specifičnih interesa i razvojnog napretka svakog djeteta,
- uočavanje onoga što djeca uče kroz aktivno istraživanje i interakciju s odraslima, djecom i materijalima za učenje,
- procjenjivanje i modifikaciju složenosti ponuđenih materijala (Slunjski, 2012).

Svrha pedagoške dokumentacije je gledati, slušati i razumijeti dijete te na tim osnovama podržati proces njegova učenja. Prikupljanje, proučavanje i interpretiranje različitih etnografskih zapisa samo po sebi predstavlja istraživački i refleksivni proces za koji ne postoji gotova receptura. Uloga odgojitelja je da u svojoj svakodnevnoj praksi kontinuirano istražuju i otkrivaju nove mogućnosti i primjerenost pojedinih oblika dokumentiranja (Slunjski, 2012).

„Razmjena profesionalnih iskustava odgojitelja uz korištenje različitih oblika dokumentacije ima neprocjenjivu ulogu o procesu njihova profesionalnog razvoja. Ona je važna sastavnica zajedničkih refleksija odgojitelja i moguća alatka pretvorbe ustanova ranog odgoja u zajednice koje uče" (Slunjski, 2012:91).

Refleksija odgojitelja gradi znanje u samoj akciji, analiziranjem i promišljanjem vlastitih i tuđih postupaka. Na temelju te refleksije odgojitelji rekonstruiraju i planiraju daljnju praksu (Šagud, 2006).

„Važno je da se tijekom odgojno-obrazovnog procesa kod djece potiče razvoj vještina i predispozicija za samoprocjenu i cjeloživotno učenje. Koristeći se sustavnim promatranjem djece i drugim strategijama praćenja i procjenjivanja, odgajateljica stvara kratkoročne i dugoročne planove koji uključuju interese i potrebe svakog djeteta i grupe djece i koji su istovremeno i podrška i izazov za njihova buduća postignuća" (Tankersley, 2012:97).

4. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

4.1. Cilj istraživanja

Ispitati koja je uloga odgojitelja u planiranju, organiziranju i provođenju istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću.

4.2. Hipoteza istraživanja

Odgojitelji u velikom broju sudjeluju u svakom segmentu provođenja istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću.

4.3. Instrument

Za potrebe istraživanja korišten je anketni upitnik koji se sastoji od tvrdnji Likertova tipa (prilog 1).

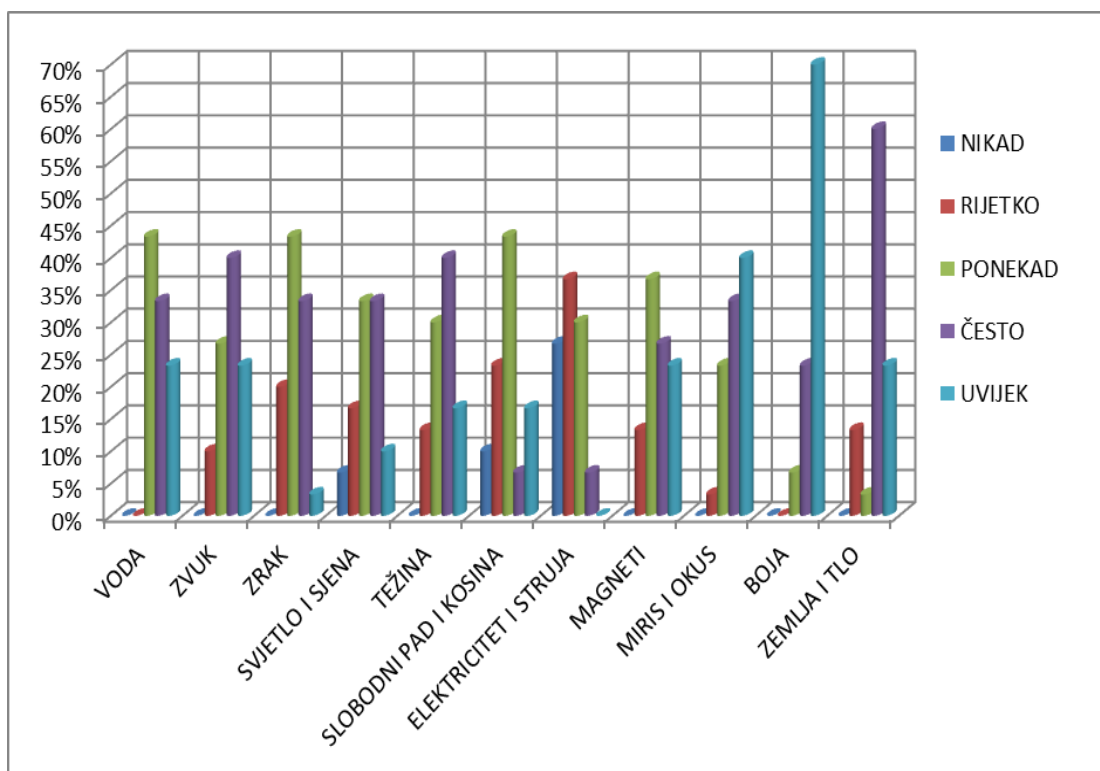
4.4. Uzorak

Uzorak čini 30 odgojiteljica iz dva dječja vrtića (DV Pinokio Donji Miholjac i DV Zvončić Našice – Grad Našice). Odgojiteljice su različite dobne starosti u rasponu od 26 god. do 57 god. od kojih je podjednak omjer mlađih i starijih odgojitelja koji imaju završenu višu, a smo jedan srednju stručnu spremu.

4.5. Rezultati

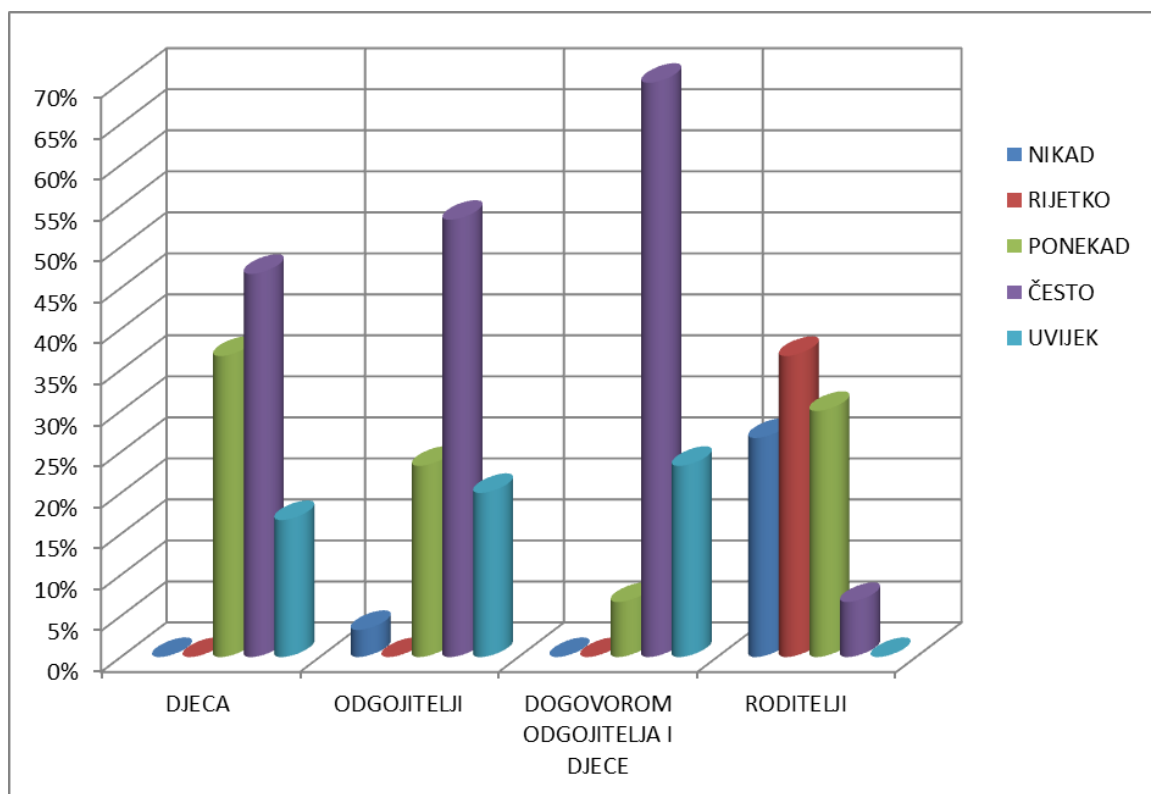
4.5.1. Teme istraživačkih aktivnosti

Istraživanje je pokazalo da najveći broj odgojitelja, prilikom biranja istraživačkih tema, uvijek odabire temu *boja* (70 %), a manji broj temu *miris i okus* (40 %). Veliki broj odgojitelja često odabire temu *zemlja i tlo* (60 %), a nešto manji broj teme *zvuka i težine* (40 %). Jednak broj ispitanih odgojitelja ponekad odabire teme *voda*, *zrak*, *slobodni pad i elektricitet* (43,3 %) dok nešto manji broj temu *magnet* (36,7 %). Iz dobivenih rezultata možemo zaključiti da najveći broj ispitanih odgojitelja ne odabire temu *elektricitet i struja* jer 26,7 % odgojitelja nikada ne odabire tu temu, a podjednak broj ih odabire rijetko (36,7 %) i ponekad (30 %). 6,7 % odgojitelja nikada ne provode s djecom teme *svjetla i sjene*, a veći broj ih odabire ponekad i često (33,3 %) (Slika 1).

Slika 1. Zastupljenost istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću po temama

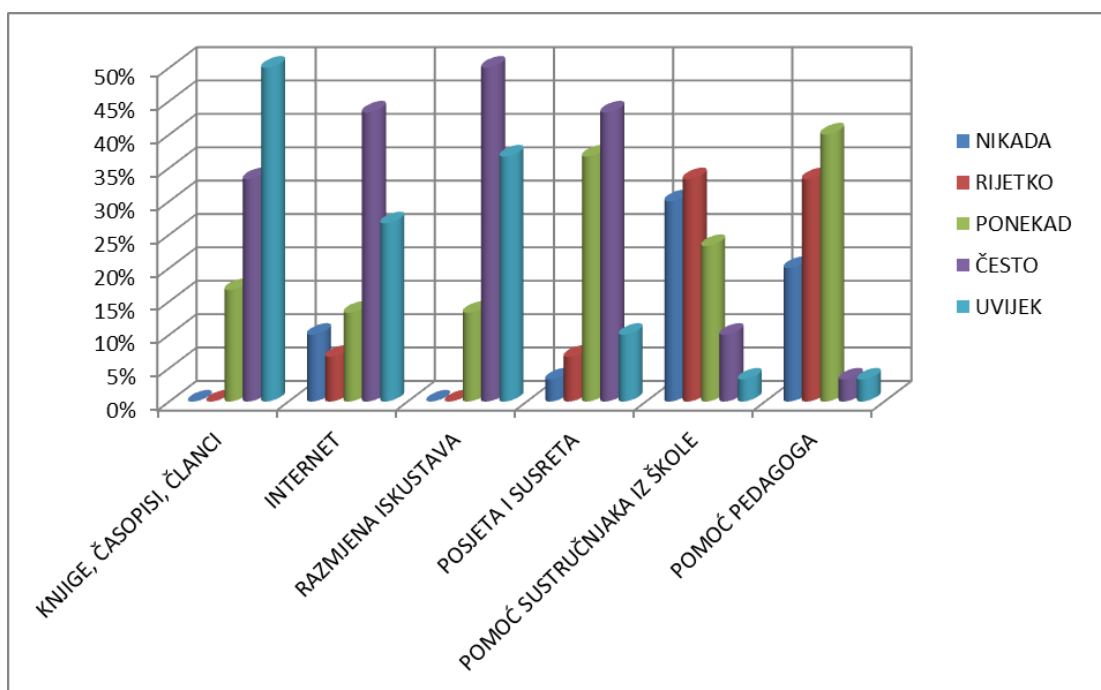
Istraživanje je pokazalo, da prilikom odabira tema istraživačkih aktivnosti koje će se provoditi, podjednako teme odabiru djeca (46,7 %) i odgojitelji (53,3 %) dok najveći broj odgojitelja (70 %) često bira temu u dogovoru s djecom. Vrlo mali broj roditelja (6,7%) se često uključuje u istraživačke aktivnosti, a veći se broj uključuje rijetko (36,7%) i ponekad (30 %) što je povezano s gostovanjem u skupini (Slika 2).

Slika 2. Odabir tema istraživačkih aktivnosti

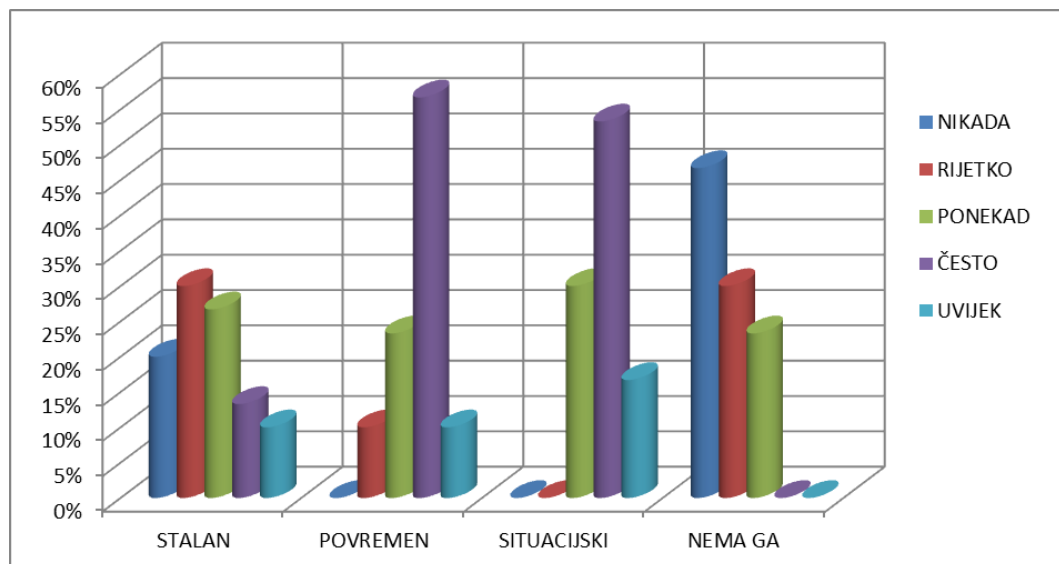
4.5.2. Priprema istraživačkih aktivnosti

Istraživanje je pokazalo da za pripremu istraživačkih aktivnosti polovina odgojitelja (50 %) uvijek koristi knjige, časopise ili članake, a manji broj koristi Internet (26,7 %). 36,7 % odgojitelja razmjenjuje iskustva kod provedbe istraživačkih aktivnosti. Vrlo mali broj (3,3 %) odgojitelja za pripremu istraživačkih aktivnosti traži pomoć stručnjaka (npr. učitelja biologije, kemije, fizike i sl.) i pedagoga (Slika 3).

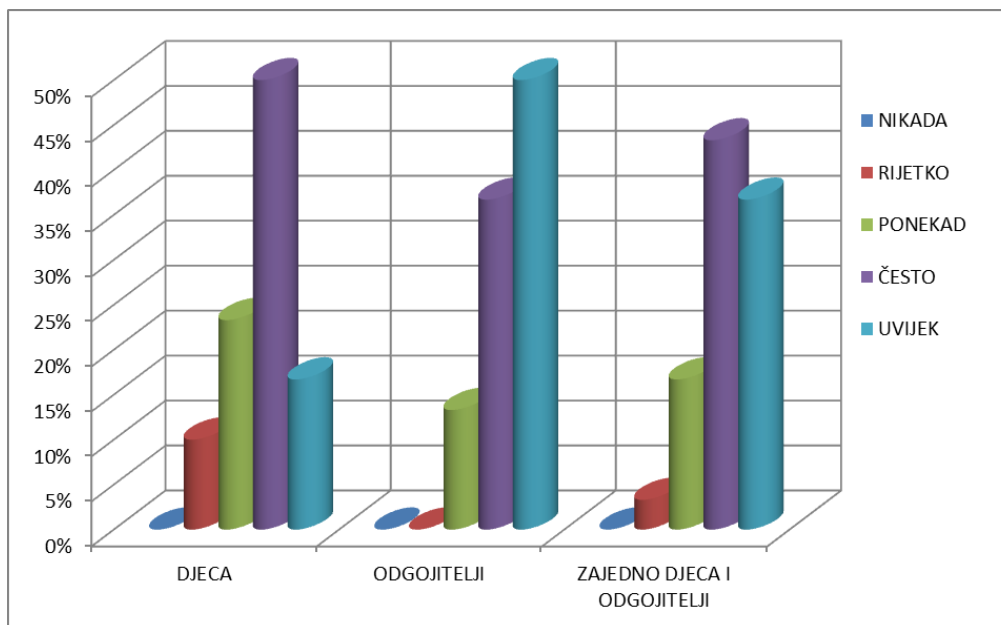
Slika 3. Pripremanje odgojitelja za istraživačke aktivnosti

Stalan centar za istraživanje u dječjem vrtiću podjednako je rijetko (30 %) ili ponekad (26,7 %) formiran, a samo u 10% slučajeva uvijek. Polovina odgojitelja najčešće ga formira povremeno (56,7 %) i situacijski (53,3 %). 46,7 % odgojitelja nikada ne izostavlja formiranje centra za istraživanje u svojoj skupini tijekom pedagoške godine (Slika 4).

Slika 4. Formiranje centra za istraživanje

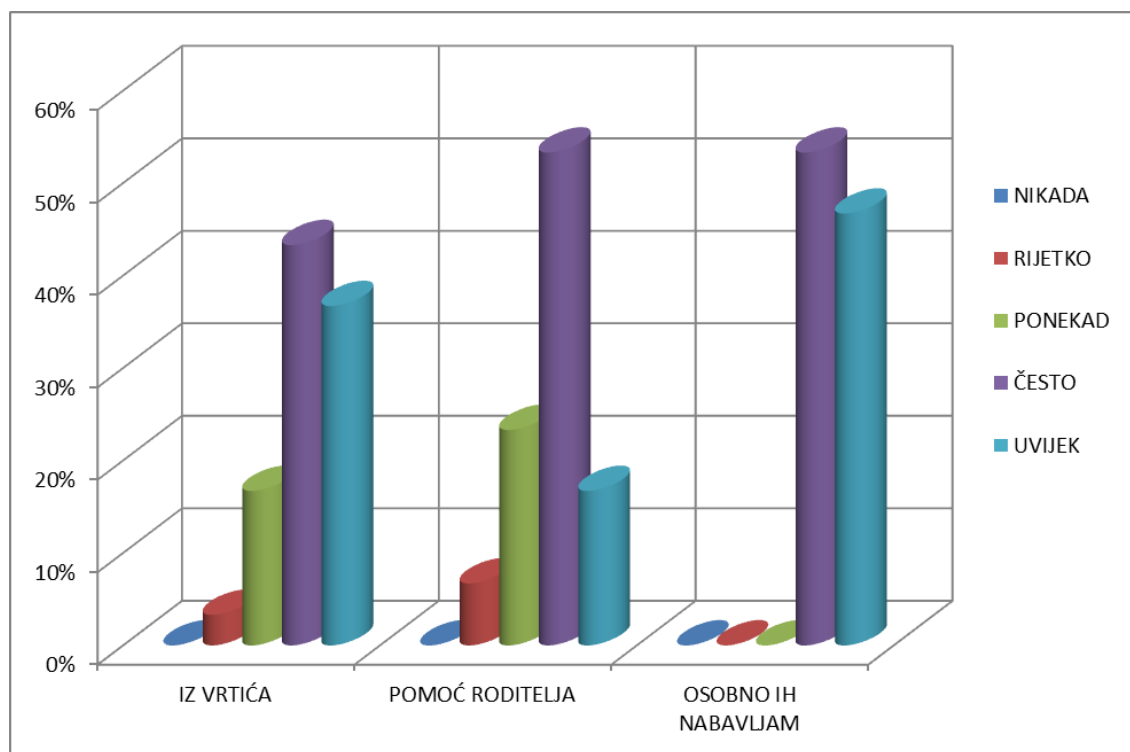
Istraživanje je pokazalo da u pripremi materijala i instrumenata istraživanja koja će se provoditi, nakon odabira teme, podjednako sudjeluju odgojitelji i djeca. Polovina odgojitelja (50 %) uvijek sudjeluje u pripremi, nešto manje sudjeluju zajedno djeca i odgojitelji (36,7 %). Često u pripremi materijala za istraživanje sudjeluju i sama djeca (50%) (Slika 5).

Slika 5. Sudjelovanje u pripremi istraživačkih aktivnosti

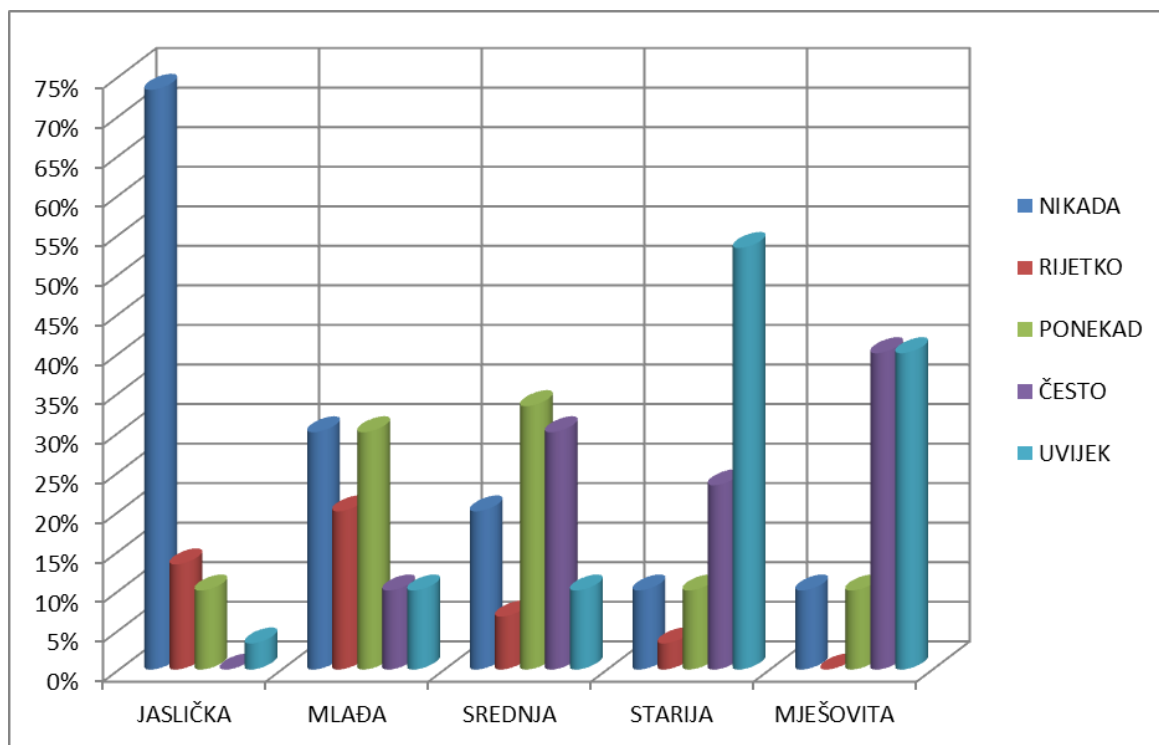
4.5.3. Provođenje istraživačkih aktivnosti

U provođenju istraživačkih aktivnosti vrlo su važni materijali i sredstva za rad. U najvećem broju materijale uvijek (46,7 %) i često (53,3 %) nabavljaju sami odgojitelji, ali isto tako često dobivaju pomoć roditelja (53,3%) i vrtića (43,3%) (Slika 6).

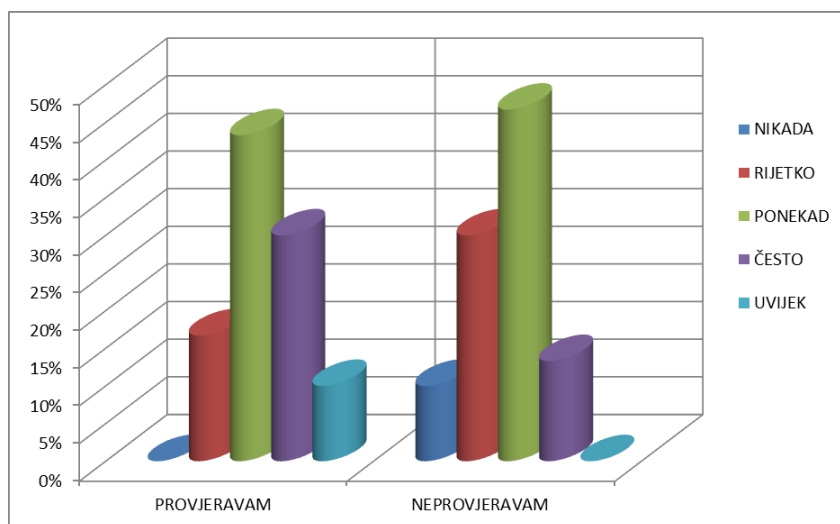
Slika 6. Nabava materijala za istraživačke aktivnosti

Odgojitelji istraživačke aktivnosti provode u svim dobnim skupinama, osim u jasličkoj u kojoj 73,3 % odgojitelja ih nikada ne provodi. U starijoj dobnoj skupini 53,3% odgojitelja uvijek provodi istraživačke aktivnosti s djecom tijekom pedagoške godine, a u mješovitoj skupini postotak je nešto manji i iznosi 40%. U srednjoj i mlađoj skupini samo 10% odgojitelja uvijek provode istraživačke aktivnosti, a nešto veći broj (30 i 33,3 %) provodi ih ponekad (Slika 7).

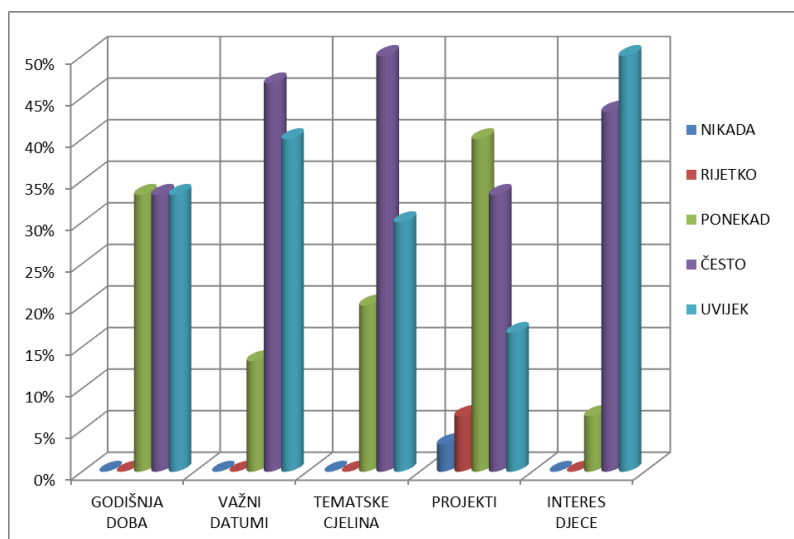
Slika 7. Zastupljenost istraživačkih aktivnosti u različitim dobnim skupinama

Neposredno prije samog provođenja istraživačkih aktivnosti s djecom odgojitelji podjednako provjeravaju (43,3%) i ne provjeravaju (46,7 %) uspješnost i rezultate planiranog. 10% odgojitelja uvijek provjerava hoće li istraživačke aktivnosti uspješno realizirati, a veći broj (30 %) ih provjerava često (Slika 8).

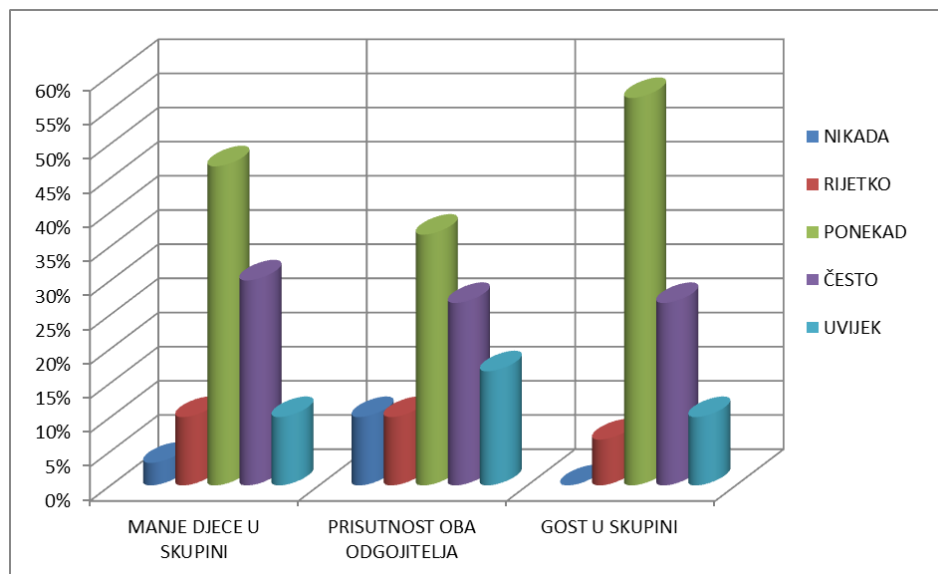
Slika 8. Provjeravanje uspješnosti i rezultata istraživačkih aktivnosti prije provođenja s djecom

Polovina odgojitelja, za provođenje istraživačkih aktivnosti, uvijek se vodi dječjim interesima (50 %), nešto manji broj važnim datumima (40 %), a podjednako godišnjim dobima (33,3 %) i tematskim cjelinama (30 %), a često je to i projekt (33,3 %) (Slika 9).

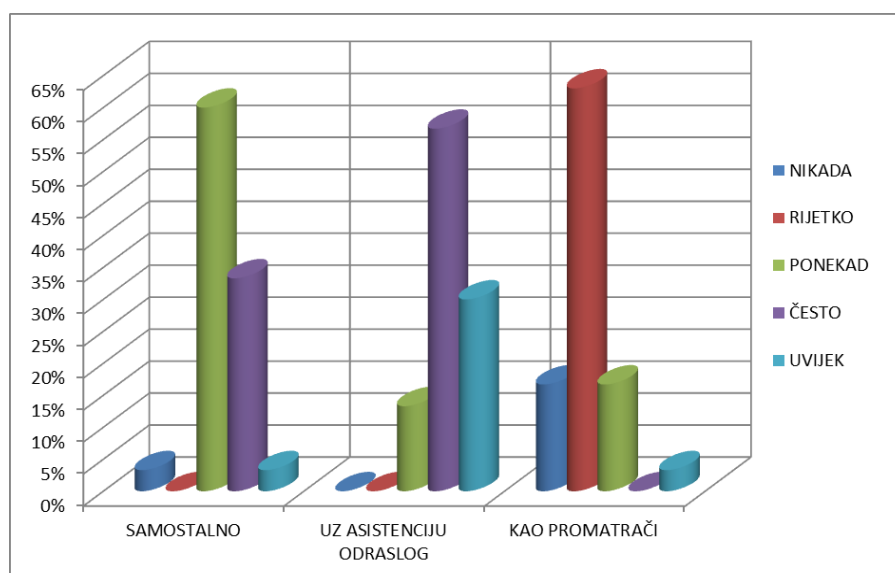
Slika 9. Faktori koji utječu na provođenje istraživačkih aktivnosti

Istraživanje je pokazalo da odgojitelji ponekad provode istraživačke aktivnosti ako je u skupini manji broj djece (46,7 %), ako su prisutna oba odgojitelja (36,7 %) ili ako je gost u skupini (student, pripravnik, stručnjak, roditelj) (56,7%) (Slika 10).

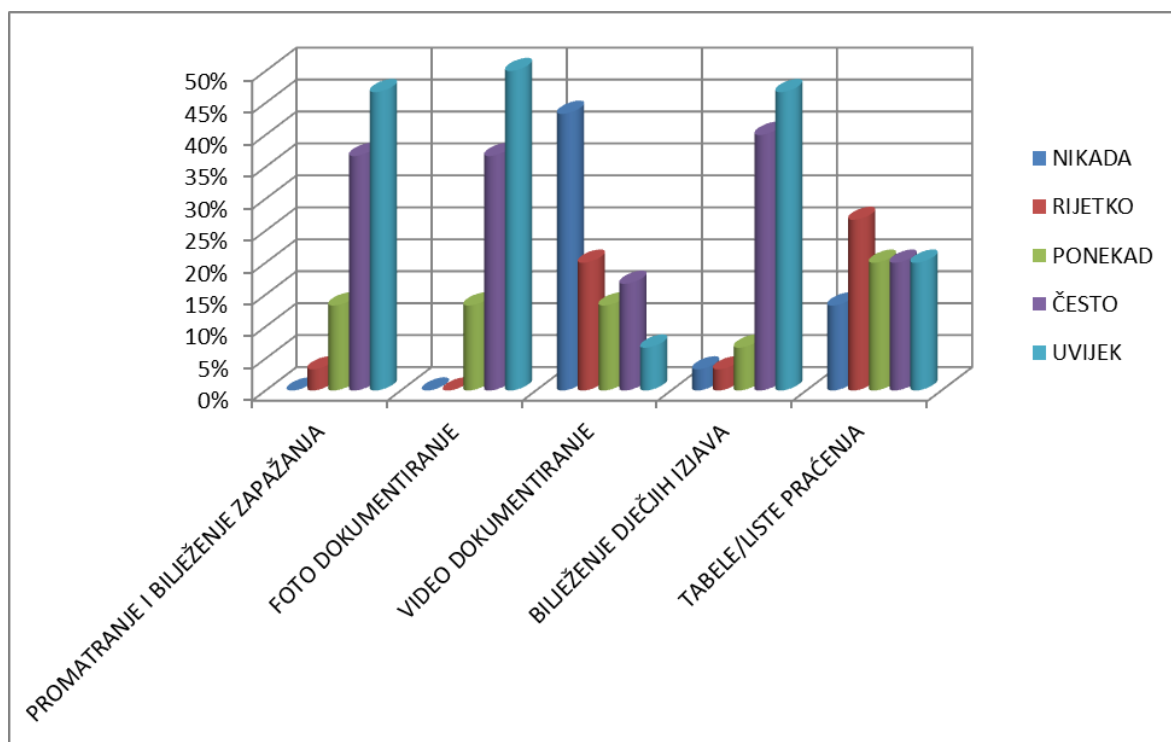
Slika 10. Faktori koji utječu na provođenje istraživačkih aktivnosti

U dječjem vrtiću djeca najčešće provode istraživačke aktivnosti uz asistenciju odrasle osobe (56,7%) rijetko su u ulozi promatrača (63,3%), dok ih samostalno provode samo u 3,3% slučajja (Slika 11).

Slika 11. Sudjelovanje djece u provođenju istraživačkih aktivnosti

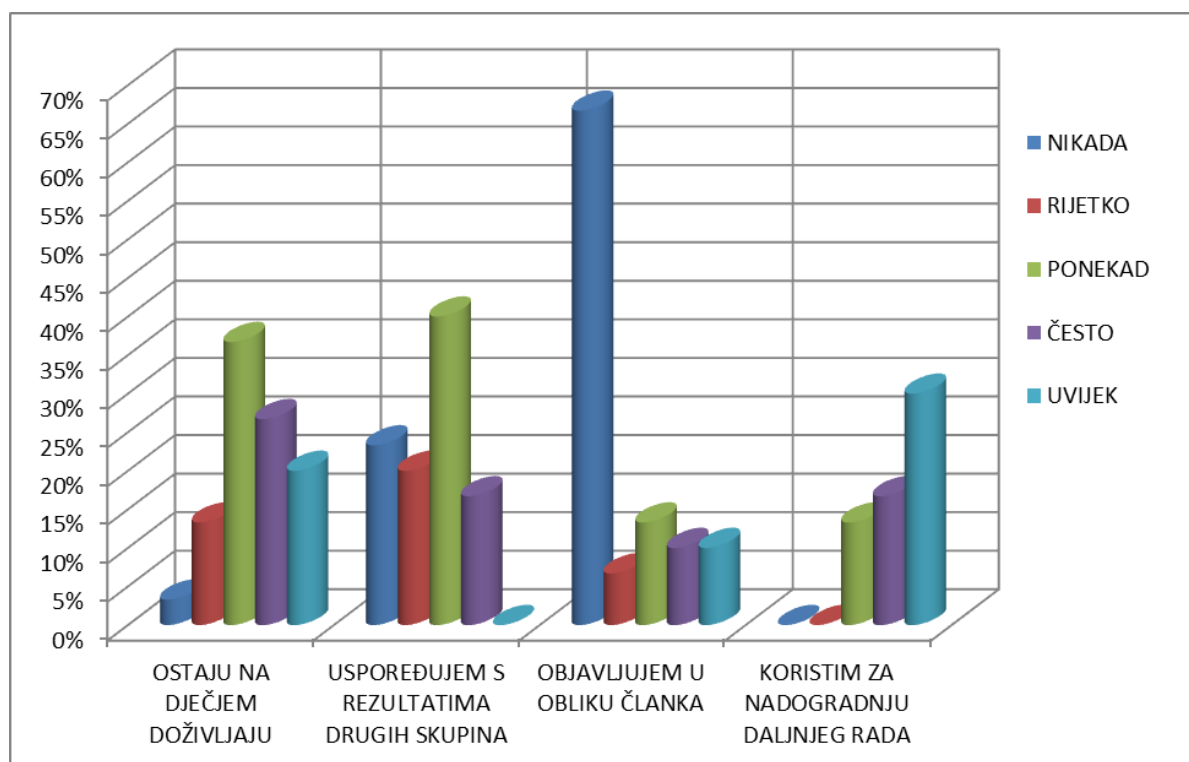
Za instrumente praćenja dječjih akcija 50% odgojitelja uvijek koristi foto dokumentiranje, nešto manji broj promatra i bilježi svoja zapažanja te bilježi dječje izjave (46,7 %), a samo 6,7 % koristi video dokumentiranje. Tabele ili liste praćenja uvijek koristi samo 20% odgojitelja. 13,3% odgojitelja navelo je još neke od načina na koje prate aktivnosti u skupini, a to su: plakati i dječji crteži o provedenom istraživanju te izrada dnevnika istraživačkih aktivnosti (Slika 12).

Slika 12. Načini dokumentiranja istraživačkih aktivnosti

4.5.4. Rezultati provedenih istraživačkih aktivnosti

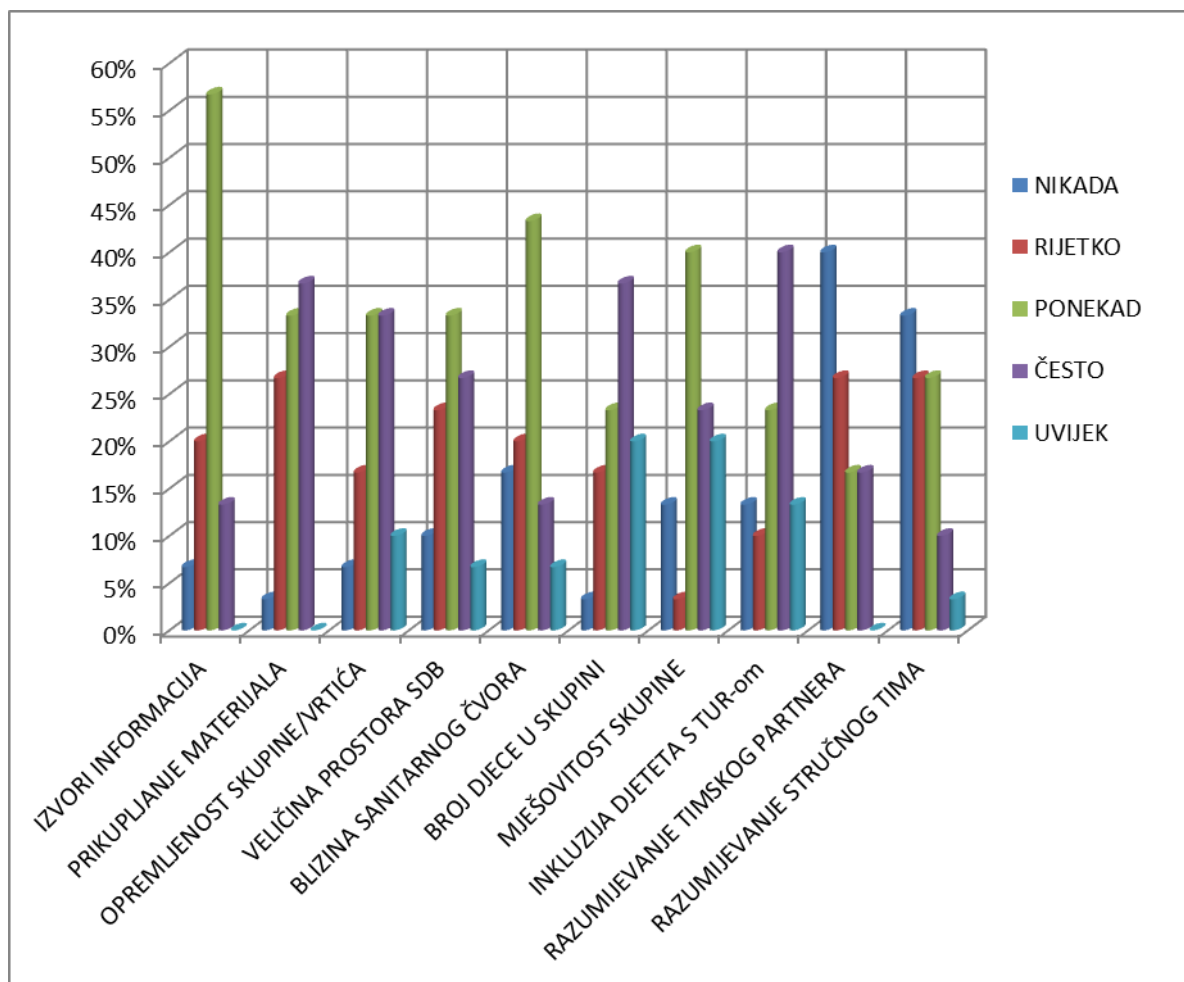
Nakon provođenja istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću 30% odgojitelja rezultate uvijek koristi kao nadogradnju za daljnji rad, a 40 % odgojitelja rezultate ponekad uspoređuje s rezultatima drugih odgojno-obrazovnih skupina, a često ih uspoređuje 26,7 %. Veliki postotak odgojitelja (66,7 %) nikada ne objavljuje rezultate u obliku članaka, a samo 3,3 % ih objavljuje. Rezultate uglavnom objavljuju putem panoa za roditelje nakon zajedničkog donošenja zaključaka s djecom ili ih koriste za samorefleksiju. Rezultati provedenih istraživanja u velikoj mjeri ostaju na dječjem doživljaju (Slika 13).

Slika 13. Korištenje rezultata nakon provođenja istraživačkih aktivnosti

4.5.5. Otežavajuće okolnosti

Otežavajuće okolnosti u pripremi, organizaciji i provedbi istraživačkih aktivnosti podjednako su česte. To su npr. opremljenost skupine/vrtića (33,3 %), prikupljanje materijala (36,7 %), broj djece u skupini (36,7 %) te mješovitost skupine i inkluzija djeteta s teškoćama u razvoju (40 %). Ponekad otežavajuću okolnost predstavljaju izvori informacija (56,7 %), dok veličina prostora sobe dnevnog boravka i blizina sanitarnog čvora samo u 6,6 % slučajeva. Razumijevanje stručnog tima rijetko (26,7 %) otežava pripremu i organizaciju odgojitelja, a razumijevanje timskog partnera nikada (40 %) ne predstavlja otežavajuću okolnost. Dnevni ritam često onemogućava kontinuitet aktivnosti (Slika 14).

Slika 14. Otežavajuće okolnosti u pripremi, organizaciji i provedbi istraživačkih aktivnosti

4.6. Rasprava

Kako je malom djetetu urođeno da istražuje, eksperimentira, otkriva i to već od prvih dana svoga postojanja, uloga odgojitelja u organiziranju, provođenju i analiziranju takvih aktivnosti trebala bi biti više zastupljena u jasličkoj, mlađoj i srednjoj dobnoj skupini od pokazanih 10% u provedenom istraživanju. Možda je ovdje jedan od glavnih problema, koje su naveli odgojitelji kao otežavajuće okolnosti, broj djece u skupini i inkluzija djece s teškoćama u razvoju (ovisno o vrsti teškoće), jer je tada puno teže organizirati ovakav vid aktivnosti. U mješovitoj i starijoj dobnoj skupini istraživačke aktivnosti su vidno zastupljenije što je u skladu s djetetovim razvojnim mogućnostima, jer kako ono raste rastu i njegove istraživačke intencije.

U dječjem vrtiću vrlo je širok spektar tema koje dijete može istraživati i angažirati svoja osjetila, ali neka područja ipak su zastupljenija od drugih kao što su, npr. istraživačke aktivnosti s bojom ili zemljom i tlom. Istraživačke aktivnosti na temu svjetla i sjene, slobodnog pada i kosine te elektriciteta i struje trebale bi biti više zastupljene u dječjim vrtićima jer nude mnoštvo zanimljivih otkrića, spoznaja i mogućnost različitog manipuliranja predmetima. Ove aktivnosti zahtijevaju malo više osobne pripreme kod odgojitelja te pripreme prostora i materijala, ali su to isto tako, aktivnosti koje mogu u skupini dugo „živjeti" i u kojima nije potrebna velika asistencija odgojitelja. Jedna od bitnih uloga odgojitelja je biti organizator i poticatelj te nenametljivi dječji suradnik, što znači da bi bilo poželjno da odgojitelji potiču malo prije spomenute teme o kojim djeca puno manje znaju, a jednako su zabavne i nude prirodni put dobivanju informacija, konstruiranju znanja i rješavanju problema.

U odabir tema istraživačkih aktivnosti roditelji se rijetko uključuju, a kada se ponekad i uključe to je uglavnom povezano s gostovanjem u skupini. Mislim da to najviše ovisi o samom odnosu odgojitelja prema roditeljima te ponudi i osmišljavanju kako unaprijediti ovakav oblik suradnje s roditeljima. Većim uključivanjem roditelja u sam odgojno-obrazovni rad postići ćemo i veće razumijevanje prema našem, ni malo jednostavnom poslu.

Kada govorimo o pripremi odgojitelja za provođenje istraživačkih aktivnosti u dječjem vrtiću tada se vidi da odgojitelji koriste sve raspoložive izvore informacija, ali ono što bi bilo poželjno i što bi im olakšalo posao i otvorilo neke nove vidike je suradnja sa stručnjacima iz

škole. Ovaj izvor informacija jako se rijetko koristi kao što je i općenito dosta slaba suradnja između učitelja i odgojitelja. Jedni od drugih mogu puno toga naučiti iako se način rada uvelike razlikuje. Pomoć pedagoga koristi samo 40% odgojitelja, i to ponekad, što je rezultat velikog broja odgojitelja na jednog pedagoga ili čak slučaja da pedagoga u vrtiću uopće ni nema.

Kako u odgojno-obrazovnoj skupini postoje centri aktivnosti koji su stalni, poput: centra za likovno stvaralaštvo, centara građenja, centara didaktičkih igara i sl. tako bi i centar za istraživačke aktivnosti trebao biti stalan kako bi dijete imalo mogućnost neprestano manipulirati i istraživati svojstva ponuđenih materijala, eksperimentirati s njima te na taj način provjeravati vlastite pretpostavke. Takvim načinom rada odgojitelj potiče neovisnost, samostalnost, inicijativnost i samoevaluaciju djece. Istraživanje je pokazalo da odgojitelji uglavnom nikada ne izostavljaju formiranje istraživačkog centra, samo što je ono u velikoj većini slučajeva formirano povremeno i situacijski. Jedna od već spomenutih uloga odgojitelja je poticanje samostalnosti kod djece, zato je dobro, kao što je u rezultatima istraživanja pokazano, što odgojitelji zajedno s djecom obavljaju potrebne pripreme za provođenje istraživačkih aktivnosti i dozvoljavaju im da to obavljaju samostalno. Uvođenje djece u svijet pripreme razvija strpljenje, organizaciju i dodatnu pažnju, te sustavnost u provođenju aktivnosti.

Dječji vrtići posjeduju mnoštvo materijala koje odgojitelji i djeca mogu iskoristiti u svojim istraživačkim aktivnostima, ali nemoguće je uvijek imati sve, pa je tada od velike pomoći kada se u prikupljanje potrebnog materijala uključe djeca i njihovi roditelji. Istraživanje je pokazalo da se roditelji rado uključuju u ovaj oblik suradnje, ali još uvijek odgojitelji u velikom postotku (53,3%) materijale nabavljaju u osobnom angažmanu.

Djeca istraživačke aktivnosti najčešće provode uz asistenciju odrasle osobe, a samostalno vrlo rijetko. Posljedica toga je često podcjenjivanje dječjih mogućnosti i želja za kontrolom. Takva praksa bi se trebala promijeniti jer pomoć djetetu neće biti učinkovita ako dijete u aktivnosti ne sudjeluje. Prema Došen Dobud (1995) prije nego li se djetetu pruži pomoć treba mu dopustiti da se okuša u aktivnosti i to na različite načine, a ako akciju ne može voditi dalje, onda mu treba ostaviti priliku da se okuša u završnoj fazi kako bi ojačao osjećaj da je i ono bilo aktivno.

Dokumentiranje dječjih aktivnosti je svojevrsan alat za promatranje koji odgojiteljima omogućuje bolje razumijevanje djece i njihovog djelovanja. Načini na koje to rade su različiti: fotografiranje, promatranje i bilježenje zapažanja i dječjih izjava, izrade plakata i dječji crteži te izrada dnevnika istraživačkih aktivnosti. Ovi instrumenti praćenja podjednako su zastupljeni u odgojno-obrazovnom radu odgojitelja, dok je video dokumentiranje akcije slabo zastupljeno, samo 6,7%. Video dokumentiranje je vrijedan instrument na temelju kojeg odgojitelji mogu najdetaljnije analizirati dječje akcije, ali isto tako i svoje, te nadograđivati i unaprijeđivati svoju praksu.

Slunjski (2012) navodi kako razmjena profesionalnih iskustava odgojitelja ima neprocjenjivu ulogu u procesu njihova profesionalnog razvoja i upravo tu zamjećujemo veliki problem jer čak 66,7% odgojitelja svoja iskustva nikada ne objavljuje izvan svoje ustanove u kojoj rade. Rezultate koriste za nadogradnju vlastite odgojno-obrazovne prakse, kao informaciju roditeljima ili čak sve ostaje samo na dječjem doživljaju. Razmjena iskustava je važna sastavnica zajedničkih refleksija odgojitelja te bi ju odgojitelji trebali plasirati u obliku stručnih članaka, priručnika ili foruma kako bi bila dostupna široj javnosti.

5. ZAKLJUČAK

Uloga odgojitelja sastoji se od stvaranja i stalnog bogaćenja okruženja za življenje i učenje te od primjerenih strategija poučavanja koje se sastoje od mnoštva suptilnih, pravilno odmjenjenih intervencija s ciljem osamostaljivanja djeteta, razvoja suradnje među djecom i indirektnog podupiranja učenja djeteta (Slunjski, 2001).

Sljedeća važna uloga odgojitelja je u organiziranju, provođenju i analiziranju istraživačkih aktivnosti u jasličkoj, mlađoj i srednjoj dobnoj skupini koje bi trebale biti puno zastupljenije od pokazanih 10% u istraživanju. Možda je ovdje jedan od glavnih problema, koje su naveli odgojitelji kao otežavajuće okolnosti, broj djece u skupini i inkluzija djece s teškoćama u razvoju (ovisno o vrsti teškoće), jer tada je puno teže organizirati ovakav vid aktivnosti za koji je potrebno puno pripreme i hrabrosti te podrške od timskog partnera i stručnog tima.

U dječjem vrtiću vrlo je širok spektar tema na koje dijete može istraživati i angažirati svoja osjetila, ali neka područja ipak su zastupljenija od drugih i to zbog toga što se katkada odgojitelji boje ući u nepoznato ili čak podcjenjuju djetetove mogućnosti. Tada bi bilo jako dobro kada bi uspostavili suradnju sa sustručnjacima iz škole čija područja žele ponuditi u obliku istraživačkih aktivnosti. Ovaj oblik međusobne suradnje učinio bi praksu jednostavnijom, proširio bi vidike i osnažio odgojno-obrazovnu praksu kako odgojitelja, tako i učitelja.

Bogata ponuda materijala djeci omogućuje prirodni put dobivanja informacija, konstruiranja znanja i rješavanja problema. Materijal bi trebao biti takav da dijete s njim može neprestano manipulirati i istraživati svojstva, eksperimentirati i transformirati ih. Isto tako, materijal treba djecu poticati na postavljanje, provjeravanje i revidiranje vlastitih pretpostavki i osobnih zamisli (Slunjski, 2001).

Dokumentiranje dječjih aktivnosti je svojevrsan alat za promatranje koji odgojiteljima omogućuje bolje razumijevanje djece i njihovog djelovanja. Načini na koje to rade su različiti: fotografiranje, promatranje i bilježenje zapažanja i dječjih izjava, izrade plakata i dječji crteži te izrada dnevnika istraživačkih aktivnosti. Video dokumentiranje je slabo zastupljeno u radu odgojitelja, a nudi najdetaljnije analiziranje dječjih akcija, te isto tako i akcija samog odgojitelja.

Razmjena iskustava je važna sastavnica zajedničkih refleksija odgojitelja te bi ju odgojitelji trebali plasirati u obliku stručnih članaka, priručnika ili foruma kako bi bila dostupna široj javnosti jer ima neprocjenjivu ulogu u procesu profesionalnog razvoja svih odgojitelja.

LITERATURA

1. Brack, J. C. (2009). Učenjem do pokreta, kretanjem do spoznaje: Program senzomotoričkih aktivnosti za djecu predškolske dobi. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
2. Brajša, P. (2001). Živjeti demokratski. Pula: C.A.S.H.
3. Došen Dobud, A. (1995). Malo dijete veliki istraživač. Zagreb: Alinea.
4. Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., Saifer, S. (1999). Odgoj za demokratsko društvo: priručnik za odgojitelje i roditelje. Zagreb: Mali profesor.
5. Maleš, D., Stričević, I. (2005). Odgoj za demokraciju u ranom djetinjstvu: priručnik za rad s djecom predškolske dobi na usvajanju humanih vrijednosti. Zagreb: Djeca prava.
6. Mlinarević, V. (2009). Iskustva odgojitelja u radu na projektima. U: N. Babić, Z. Redžep Borak (ur.), Dječji vrtić – mjesto učenja djece i odraslih: zbornik radova (str.31-37). Osijek: Centar za predškolski odgoj.
7. Mlinarević, V. (2004). Vrtićko okruženje usmjereno na dijete. Život i škola. 11(1/2004), 112- 119.
8. Pećnik, N., Starc, B. (2010). Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Zagreb: UNICEF.
9. Previšić, V. (2007). Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaj-struktura. Zagreb: Školska knjiga.
10. Slunjski, E. (2001). Integrirani predškolski kurikulum: rad djece na projektima. Zagreb: Mali profesor.
11. Slunjski, E. (2006). Kad djeca istražuju...: neobične igre običnim materijalima: zbirka igara od recikliranih materijala za djecu, koje mogu izraditi odrasli s djecom. Varaždin: Stanek.
12. Slunjski, E. (2012). Tragovima dječjih stopa. Zagreb: Profil.
13. Šagud, M. (1997). Značaj međusobne suradnje odgojiteljskog tima. U: L. Varošaneć, G. Kardoš, B. Batisweiler, A. Kvakan, M. Škvorc, N. Holetić (ur.), Biti zajedno: zbornik radova '97 (str. 24). Čakovec: Zrinski d.d.
14. Šagud, M. (2006). Odgojitelj kao refleksivni praktičar. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
15. Tankersley, D. (2012). Teorija u praksi: priručnik za profesionalni razvoj odgojitelja. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

PRILOZI

Poštovani odgojitelji,

ovaj anketni upitnik izrađen je u svrhu ispitivanja provođenja istraživačkih aktivnosti. Rezultati upitnika bit će objavljeni isključivo u znanstvenu svrhu, za izradu diplomskog rada te Vas molim za iskrenost pri odgovorima. Unaprijed zahvaljujem na suradnji!

Jelena Brkić

Mjesto dječjeg vrtića: _____

Stručna sprema:

SSS

VŠS

VSS

Godine staža:

manje od 5

5-10

10-20

20-30

više od 30

Starosna dob: _____

Pred Vama se nalazi niz pitanja/tvrdnji koje se odnose na istraživačke aktivnosti u vašoj skupini. Na tvrdnje treba odgovoriti na način da uz svaku, zaokružite jedan od brojeva koji se nalaze s desne strane, pri čemu brojevi imaju slijedeće značenje:

1 – NIKADA

2- RIJETKO

3 – PONEKAD

4 – ČESTO

5 - UVIJEK

1. U vašem odgojno-obrazovnom radu najzastupljenije su istraživačke aktivnosti:

a. Vode	1	2	3	4	5
b. Zvuka	1	2	3	4	5
c. Zraka	1	2	3	4	5
d. Svijetla i sjene	1	2	3	4	5
e. Težine	1	2	3	4	5
f. Slobodnog pada i kosine	1	2	3	4	5
g. Elektriciteta i struje	1	2	3	4	5
h. Magnetima	1	2	3	4	5
i. Mirisa i okua	1	2	3	4	5
j. Boja	1	2	3	4	5
k. Zemlje i tla	1	2	3	4	5

2. Teme istraživačkih aktivnosti biraju:

a. Djeca	1	2	3	4	5
b. Odgojitelji	1	2	3	4	5
c. Dogovorom između rod. i djece	1	2	3	4	5
d. Roditelji	1	2	3	4	5

3. Za istraživačke aktivnosti pripremate se putem:

a. Knjiga, časopisa, članaka	1	2	3	4	5
b. Interneta	1	2	3	4	5
c. Razmjenom iskustava	1	2	3	4	5
d. Posjeta i susreta	1	2	3	4	5
e. Pomoći stručnjaka iz škole	1	2	3	4	5
f. Pomoći pedagoga	1	2	3	4	5

4. Materijal za provedbu istraživačkih aktivnosti koristim:

a. Iz vrtića	1	2	3	4	5
b. Dobivam pomoć roditelja	1	2	3	4	5
c. Osobno ih nabavljam	1	2	3	4	5

5. U pripremi istraživačkih aktivnosti sudjeluju:

a. Djeca	1	2	3	4	5
b. Odgojitelji	1	2	3	4	5
c. Zajedno djeca i roditelji	1	2	3	4	5

6. Provedbu istraživačkih aktivnosti vežem uz:

a. Godišnja doba	1	2	3	4	5
b. Važne datume (npr. Dan voda)	1	2	3	4	5
c. Tematske cjeline	1	2	3	4	5
d. Projekte	1	2	3	4	5
e. Interes djece	1	2	3	4	5

7. Istraživačke aktivnosti provodite kada je/su:

a. Manje djece u skupini	1	2	3	4	5
b. Prisutna oba roditelja	1	2	3	4	5
c. U skupini gost (student, pripravnik, stručnjak, roditelj)	1	2	3	4	5

8. Način na koji se provode istraživačke aktivnosti u vašoj skupini je:

a.	Djeca ih provode samostalno	1	2	3	4	5
b.	Djeca ih provode uz asistenciju odrasle osobe	1	2	3	4	5
c.	Provode ih odrasle osobe, a djeca su promatrači	1	2	3	4	5

9. Uspješnost i rezultate istraživačkih aktivnosti (pokusa, eksperimenta):

a.	Provjeravam prije provedbe s djecom	1	2	3	4	5
b.	Ne provjeravam	1	2	3	4	5

10. Istraživačke aktivnosti provodim u ovim dobnim skupinama:

a.	Jaslička	1	2	3	4	5
b.	Mlađa	1	2	3	4	5
c.	Srednja	1	2	3	4	5
d.	Starija	1	2	3	4	5
e.	Mješovita	1	2	3	4	5

11. Istraživačke aktivnosti u dječjoj dobi pratim:

a.	Promatranjem i bilježenjem zapažanja	1	2	3	4	5
b.	Foto dokumentiranjem	1	2	3	4	5
c.	Video dokumentiranjem	1	2	3	4	5
d.	Bilježenjem dječjih izjava	1	2	3	4	5
e.	Putem tabela ili liste praćenja	1	2	3	4	5
f.	Ostalo _____	1	2	3	4	5

12. Nakon provedbe istraživačkih aktivnosti:

a.	Sve ostaje na dječjem doživljaju	1	2	3	4	5
b.	Rezultate uspoređujem s rezultatima drugih skupina	1	2	3	4	5
c.	Objavljujem rezultate u obliku članaka	1	2	3	4	5
d.	Rezultate koristim kao nadogradnju za daljni rad	1	2	3	4	5
e.	Ostalo _____	1	2	3	4	5

13. Otežavajuće okolnosti u pripremi, organizaciji i provedbi istraživačkih aktivnosti su:

a.	Izvori informacija	1	2	3	4	5
b.	Prikupljanje materijala	1	2	3	4	5
c.	Opremljenost skupine/vrtića	1	2	3	4	5
d.	Veličina prostora sobe dnevnog boravka	1	2	3	4	5
e.	Blizina sanitarnog čvora	1	2	3	4	5
f.	Broj djece u skupini	1	2	3	4	5
g.	Mješovitost skupine	1	2	3	4	5
h.	Inkulzija djeteta s teškoćama u razvoju	1	2	3	4	5
i.	Razumijevanje timskog partnera	1	2	3	4	5
j.	Razumijevanje stručnog tima	1	2	3	4	5
k.	Ostalo _____	1	2	3	4	5

14. U sobi dnevnog boravka formirani centar za istraživanje je:

a.	Stalan	1	2	3	4	5
b.	Povremen	1	2	3	4	5
c.	Situacijski	1	2	3	4	5
d.	Nema ga	1	2	3	4	5